

Uroš Kuzman

Ilustracija David Krančan

Za lahko noč

O zgodovini planinstva malo drugače

Navodilo: V pripovedi smo s številkami označili 12 povedi, ki so povezane z delčki planinske zgodovine. Poišči jih in jih skušaj obrazložiti! Če ti ne uspe, si oglej opombe na dnu strani.

Poletni veter je skozi okno prinašal direndaj z bližnjega igrišča. Razločiti je bilo moč škripanje gugalnic in top zvok brcanja žoge. Za rešetkami je slonel majhen obrazek s kislim nasmeškom. Nasmeškom, ki ne pristaja nobenemu sedemletniku. Razbiti koleno ni prijetno. Sploh pa ne zdaj, ko bo vsak čas konec počitnic in bo vsa ta radoživost spet ujeta med šolske klopi ... Po licu je spolzela drobna solza. Kaj več oči niso premeogle, prsi so že ves dan nesrečno hlipale. Vonj v bolnišnici je pač tak, da te kar sili v jok, četudi bi bil zdrav ko dren.

A glej, na hodniku se zaslišijo koraki. Srce se vznemiri! V sobo vstopi znana postava. "Kje je moja jokica?" ga podraži oče. Fantič pogleda v tla upajoč, da bo s tem vsaj malo prikrl

svojo nesrečo. S predolgim rokavom si obriše lice in krhko zašepeta: "Oči, a greva danes?" Oče mu nameni blag pogled: "Jutri, fant moj, jutri! Takoj ko sonce vzide, greva domov!"

Male roke ga objamejo okoli pasu: "Tako mi je dolgčas!"

"Fant moj, vsaka šola nekaj stane! Boš pa zdaj vedel, da ne moreš po vsaki skali plezati!" ga na pol v šali in na pol zares okara oče. Nato sede na rob postelje in prijazno nadaljuje: "Daj, ti preberem pravljico!"

Pogled usmeri v medicinsko sestro, ki je prav v tistem trenutku v sobo prinesla vrč čaja in ga postavila na mizo. Ta pokima in se čez čas vrne z majhno knjigo. "Gospod, ta je edina, ki jo imamo! Tu ni otroškega oddelka!" zavije po koroško.

Oče vzame v roke ponujeno in si ogleda nič kaj obetaven naslov. Kljub razočaranju prikima, da ne bi še bolj vznemiril sina, sestra pa v opravičilo zgolj še enkrat zmigne z glavo in odide po drugih opravkih.

Oče je medtem že začel brskati po besedilu. To ni bilo prav nič pravljичno in skorajda brez slik. Vseeno je z mirim mrmranjem dajal vedeti, da ima vse pod nadzorom. Naposled se je ustavil pri eni izmed strani, češ sem našel pravo, in prepričljivo začel: "Pred davnimi, davnimi časi je za devetimi gorami in devetimi vodami živel mlad vitez ..."

"Bil je to eden tistih mož, ki so vasi branili pred nepridipravi, zlobnimi uroki in groznimi pošastmi. Bil je skromen in dober po srcu, zato so ga vaščani spoštovali. Imel pa je ta fant tudi svojo damo, zalo lepoticu, ki mu je bila zelo pri srcu. Noč in dan je mislil nanjo, kjer koli se je potikal. A takrat so bili tod drugi časi. Takrat se dvoje ali več src ni moglo kar tako združiti, pa naj so si

to še tako želela. Prišel je namreč urok čarovnikov s severa in take zgodbe so se morale, pa naj so to hotele ali ne, na mah končati! Bili so to nesrečni in žalostni dnevi! In tudi naš junak bi bil brezglavo taval, če ne bi v vas prispela vest o modrecu s planine. Starcu z imenom Ötzi, ki naj bi živel v neki jami."²

"Ötzi!?" je nezaupljivo vzkliknil deček, "tega pa ni v nobeni pravljici!" "Prisežem, tako tu piše," mu je odgovoril oče in s prstom pokazal na besedo v knjigi. "So že vedeli, kaj mu pristoji, verjetno je bil kak tujec!" Pogled je znova usmeril v knjigo.

"Starec mu je povedal, da živi v deželi strašen zmaj. Tak velik, grozen, s tremi glavami. Ena je večja od druge, srednja pa največja.³ Že stoletja naj bi bil ujet v sivi gori, zato se ta vznemiri, kadar koli začuti človekovo bližino. Ni ga bilo junaka, ki bi si drznil stopiti nanjo. In od nesreče gora toči solzo snežno. Solzo, ki ni bela kakor sneg v dolini. Ne, zelena je od bolečine ..."⁴

Vzemi tri može, mu je rekel, in odpravi se na pot. Pokori to zverino. Potem boš vedel, kaj ti je storiti. A žalega ne stori živali. Zakaj popadel jo je bil hudobni duh, in zato nevarna je človeku. Drugače pa je prav krotka in pomagala ti bo.

In res, zbrali so se štirje srčni možje in se odpravili na pot.⁵ Več ur so bili boj z zverino. Ta se je naposled le priklonila z vsemi svojimi glavami, tudi največjo. Ko je zli demon zapustil njeno dušo, je našemu junaku dala majhen možnjček in skrivno sporočilo ..."

"Naj ne bo še konec!" je vzkliknil deček, ki je med tem že zlezal pod odejo in se z njo pokrival vsakič, ko je napetost narasla. Začutil je, da očkov glas napoveduje konec. Kljub svoji mladosti

je bil zelo bister. Kaj kmalu mu je postalo jasno, da za platnicami te knjige pač ni pravljice. Vseeno mu je bila ta očkova igra tako zelo všeč, da je hotel, da se nadaljuje. Tudi očka se je vživel. To se mu je rado pripetilo! Malo se je odhrkal, se nasmehnil, pomotovilil s prstom, kot da išče vrstico, pri kateri je ostal, nato pa nadaljeval v skrivnostnem tonu.

"Bilo pa je to sporočilo v tajnih črkah in zapeteno z leseno pipo, znakom skrivne bratovščine. Piparji so jim rekli!⁶ Le eno osebo je poznal, ki bi znala to prebrati. Pa še Lojze, kot so ga imenovali prijatelji, se je zadnja leta skrival po gozdovih. Le tu in tam je na kakšni skali pustil rdeče-bel kolobar. In še to samo zato, da bi ga njegovi bratje laže poiskali.⁷

Naš junak je dneve in noči sledil tem znamenjem in ga naposled našel. Skupaj sta prebrala sporočilo. V njem je bilo zapisano, naj se na dan velikega Neptuna zbere cela bratovščina. Bog voda in morja bo namreč ta dan sedel na najvišjo goro v karavani.⁸ Odpraviti se morajo k njemu in ga prositi, da z dežjem raztrese seme, ki je bilo v možnji.

In storili so tako! Iz semen so po deželi vzklili zvončasti cvetovi, modri, kakršnih še danes ni nikjer drugje.⁹ Vse odtlej so ljudstvo branili pred sovragi, ideja bratovščine pa je končno lahko svobodno zaživela.¹⁰

Očka se je popolnoma razvnel. Toliko, da ni vpil teh zadnjih besed. Ob tem sploh ni opazil, da je deček že zaspal. Šele otroško godrnjanje, ki ga

na ustnice privabijo sanje, ga je zdramilo. Ton je spremenil v šepetanje. "Naš vitez pa se je vrnil k svoji izbranki. Njuna zveza je dokončno zaživela. Povila mu je mnogo otrok, ki so se raztepli po vsej deželi, sama pa sta do konca svojih dni živela v majhni hiški pod planino. Tam, kjer prst je črna kakor noč."¹¹

Na ramenih je začutil tople dlani. Bila je mati spečega otroka. Že nekaj časa je slonela pri vratih in vlekla na ušesa. Oči so se ustavile v njenih. Znova se je zavedel, kako zelo jo ljubi. Nato je tako, malo zanjjo, malo pa zase, pravljico nadaljeval. "In še danes majhni fantki, čedni kakor ta, z veseljem tekajo po gorah. No, če si pri tem ravno ne potolčejo kolen. In vedo, da vsaka knjiga v sebi zgodbo nosi. Tudi taka z rožnato platnico."¹² ●

NALOGA NA KT: Dodatno gradivo

KATEGORIJE A, B, F, G

Pripomočki: Natisnjena priloga, A3 format, po možnosti plastificirano in v npr. treh kopijah, da je možna obravnava več ekip hkrati. Lističi s številkami od 1 do 12, da lahko žrebajo. Izpusti se števila 1, 3, 8, 12, ki jih ne preverjamo (torej skupno 8 lističev).

Navodilo za kontrolorje: Vsem ekipam se prebere uvod: *Kot dodatno gradivo k tekmovanju ste prejeli pravljico »Za lahko noč«, Uroša Kuzmana, ki je bila maja 2021 objavljena v Planinskem vestniku. V njej je bilo skritih 12 podatkov povezanih z zgodovino planinstva. Izžrebali boste tri izmed njih, ki jih boste morali obrazložiti. V pomoč vam je kopija pravljice z ilustracijo (priloga).*

Trije pravilni odgovori prinesejo 20 točk, dva pravilna odgovora prineseta 10 točk, en pravilni odgovor pa 5 točk. Negativnih točk ni!

2 V pravljici se pojavi ime Ötzi. Kdo ali kaj je bil to v planinski zgodovini?

4 V pravljici se pojavi zelena solza oz. zeleni sneg. Na kaj se nanaša?

5 V pravljici se pojavijo Štirje srčni možje. Kdo so bili to v slovenski planinski zgodovini in kaj so naredili?

6 V pravljici se pojavi skrivna bratovščina, katere sporočila so bila zapečateni s pipami. Kdo v slovenski planinski zgodovini so bili Piparji?

7 V pravljici se pojavi Lojze, ki tu ali tam na skali pusti kak rdeče-bel kolobar. Za katero pomembno slovensko planinsko osebnost gre, kaj je naredil?

9 V pravljici se pojavi roža z modrimi zvončastimi cvetovi, kakršnih ni nikjer drugje. Katero rožo je imel v mislih avtor in kaj je njena posebnost?

10 V pravljici avtor pove, da je naposled bratovščina lahko svobodno živel. S tem namiguje na organizacijo, ki je bila ustanovljena leta 1893 in velja za predhodnico Planinske zveze Slovenije. Kako se je imenovala?

11 Glavni junak pravljice je z ženo do konca svojih dni živel v hiški pod planino, kjer prst je črna kakor noč. Kateri pomemben dogodek v slovenski planinski zgodovini simbolizira ta podatek?

REŠTIVE (SKRIVAJ PRED TEKMOVALCI!!!)

2 Otzi je najstarejše mumificirano truplo, ki je bilo najdeno v Alpah.

4 Zeleni sneg je staro zemljepisno in ljudsko ime za Triglavski ledenik.

5 Štirje srčni možje so bili gorniki, ki so opravili prvi dokumentiran vzpon na Triglav (ni treba, da vedo: iz Bohinja, leta 1776).

6 Piparji so bili planinska družba Slovencev iz 19. Stoletja, ko še ni bilo planinske organizacije.

7 Alojzij Knafelc, izumitelj markacije, ki se uporablja pri nas.

9 Zoisova zvončica, endemit – raste le pri nas.

10 Slovensko planinsko društvo.

11 Prva slovenska planinska koča je bila postavljena na planini Lisec pod Črno prstjo.